

Arvestus riigimetsast raiutud puidukoguste üle

*Kas riigimetsast raiutud puidu liikumine raiest ostjani
on läbipaistev ja kontrollitav?*

26.09.2011

Miks see teema on oluline?

- Riik on Eesti suurim metsaomanik, kellele kuulub ligi 40% Eesti metsast
- Valdavat osa riigimetsast majandab Riigimetsa Majandamise Keskus (RMK), kes maksab osa metsatulust riigieelarvesse
- RMK käive oli 2010. aastal 1,8 miljardit krooni ja kasum 418 milj krooni.

RMK töökorraldus muutus 2008.a. juulis

Olulisemad muudatused uues töökorralduses:

- Metsamajandamistööde kavandamine, korraldamine anti erinevatele loodud struktuuriüksustele (metsahalduse ja metsamajanduse üksus) . Varem kavandas raied ja korraldas raietööd üks ja sama struktuuriüksus – metskond.
- Struktuurireformi käigus vähenes metskondade arv (uues struktuuris metsahalduse osa) 63-lt 17-ni
- Raietöödel võeti kasutusele nn kontrollitud harvesterid.

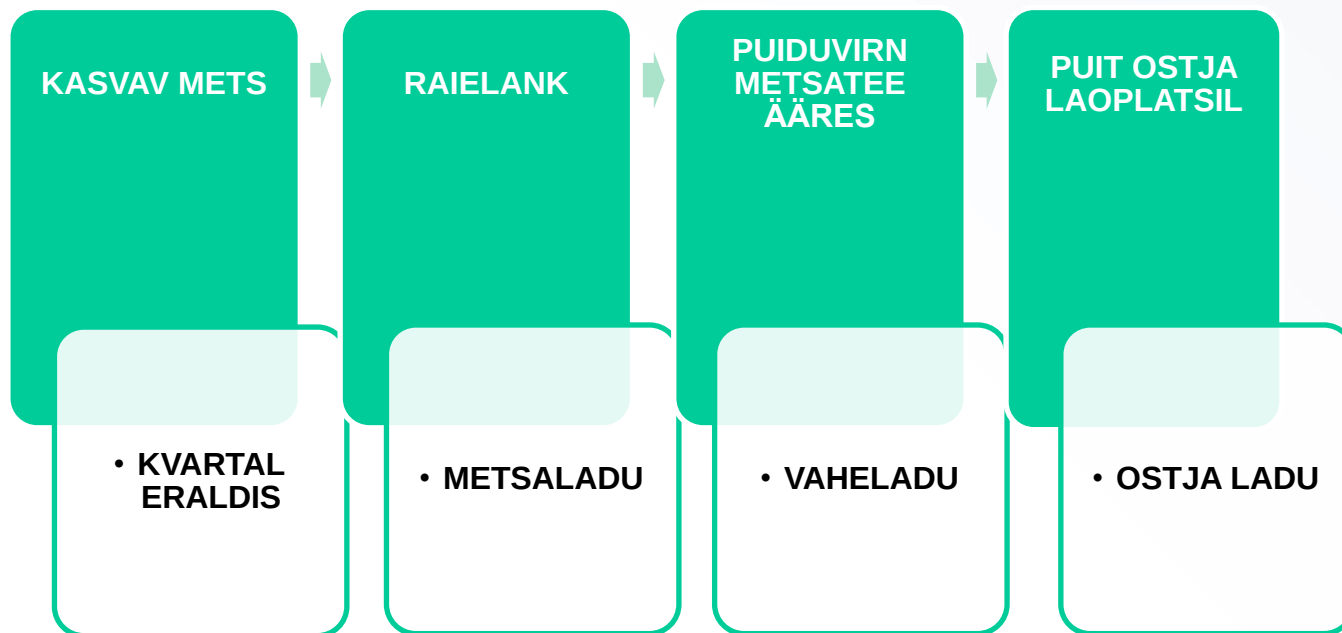
Auditi põhiküsimus:

Kas arvestus raietest saadud puidukoguste üle on läbipaistev ja kontrollitav?

Auditi kriteeriumid:

- Raiest saadud ja lattu võetud puidukoguseid kontrollitakse ja andmed on usaldusväärsed
- Raiutud puidu kogused ühtivad ostjale üle antud puidu kogustega. Võimalikud erinevused on põhjendatud.

Puidu teekond raiejangilt ostjani

Raielank / metsaladu

Langetustraktor ehk harvester

Puit kokku veetuna vahelaos

Kokkuveotraktor ehk forvarder

Mida me leidsime ja järeldasime?

Üldine hinnang

- Uue töökorraldusega on riigimetsast raiutud puidu koguste arvestus paranenud.
- Jätkuvalt ei ole raiutud puidu teekond raielangilt ostjani täiel määral läbipaistev ja kontrollitav, mistõttu võimalikud puidu kaod ja nende põhjused võivad jääda avastamata.

Peale RMK struktuurireformi saadakse lageraietest suhteliselt enam puitu

Periood	Raieks üle antud (keskmiselt, tm/ha)	Raiest vastu võetud (keskmiselt, tm/ha)	Raiest vastu võetud puidukogus üle antud puidukoguse suhtes (keskmiselt, %)
2006-2008	246 tm/ha	237 tm/ha	96%
2009	228 tm/ha	257 tm/ha	113%

- Lageraietest saadakse keskmiselt hektari kohta umbes 17% enam puitu kui varasemalt.
- Raiest saadud suhteliselt suuremad puidukogused viitavad varasematele puidukadudele.
- Tõenäolised põhjused: töökorralduse muutumisega paranenud sisekontrollisüsteem ning kinnitatud harvesteride kasutuselevõtt raiutud puidukoguste mõõtmiseks

Reformieelselt lähtuti puidu laoarvestuses ostja andmetest

- Raie-eelsed kasvava metsa takseerimisandmed on suure lubatava veaga ($\pm 20\%$), mistõttu ei saa neid kasutada raiest saadud puidukoguste tõesuse hindamiseks.
- Enne reformi RMK raiest saadud puidukoguseid ei mõõtnud vaid võttis lattu hinnangulise koguse. Täpse vastu võetud sortimendikoguse mõõtis ostja.
- RMK täpsustas raiest saadud ja lattu võetud puidukoguse ostja mõõtmisandmete põhjal.
- Selline korraldus tingib riski, et osa puitu võis enne ostjani jõudmist kaduma minna ja RMK lattu võidi võtta väiksem puidukogus kui tegelikult raiuti.

Reformijärgselt mõõdetakse puitu raie käigus

- RMK võttis 2008 augustist kasutusele nn kinnitatud langetustraktorid (harvesterid), mis mõõdavad raie käigus raiutud puidu koguse sortimentide kaupa.
- Info raiutud puidukoguste kohta saadab harvesterioperaator RMK-le igapäevaselt
- Esimesed täpsemad mõõtmisandmed raiutud puidukoguste kohta saadakse raie käigus kinnitatud langetustraktoritega raiel.
- Kui raiutakse raietöölise või kinnitamata harvesteriga (ca 10% lageraietest), hindab raiutud puidu koguse praaker.

Raiutud puidukoguste õigsus pole tagatud ka kinnitatud langetustraktoritega

- RMK kontrollib regulaarselt küll langetustraktorite mõõtmistäpsust, kuid ei veendu, kas RMK-le saadetak info raiutud puidukoguste kohta on täielik
- Pole välistatud, et langetustraktori operaator raiub osa raielangist nii, et selle kohta infot RMK-le saadetavasse toodangufaili ei salvesta
- RMK ei analüüsi langetustraktorite kõiki toodangufaile ja logifaile, mistõttu esineb risk, et osa andmeid jäetakse RMK-le saatmata ning puit võidakse RMK lattu arvele võtmata varastada.

Puidu teekond raielangilt ostjani pole üheselt jälgitav

- Puidu sortimendikoguste liikumise jälgitavus on oluline, et võrrelda, kas raiutud puidu kogused vastavad müüdud puidu kogustele. Erinevuste ilmnemisel peab olema tuvastatav puudujäägi tekkekoht.
- Puidu transpordil tõendab puidu kuuluvust ja päritolu veoseleht.
- Paberveoselehtedel ei eristatud sageli, millisest vahelaost puit pärines, kui koormasse võeti puitu mitmest vahelaost. Ostjani jõudnud puidu lähtekoht polnud üheselt tuvastatav.
- Paralleelselt paberveoselehega võeti 2009 kasutusele e-veoseleht, mis kirjeldab täpselt lähtekohta, kuid ei asenda veel paberveoselehte.

RMK ja ostjad kasutavad puidu mõõtmisel erinevaid puidusortide klassifikatsioone

- Erinevat sorti puidukoguste jälgitavus raielangilt ostjani on raskendatud, kuna RMK ja ostja kasutavad laoarvestuses erinevaid puidusortide klassifikatsioone.
- RMK klassifitseerib puidu sortimendiks (männipalk, haavapaberipuit) ja detailsemast sordiks (eristatud nt palgi läbimõõduklassid). Puidukoguseid mõõdab harvester ja veokijuht.
- Ostja mõõdab vastu võetud puidu lähtuvalt enda nn müügiartiklitest, ning edastab mõõtmisandmed RMK-le.
- Raiutud sordid pole üheselt võrreldavad ostja vastu võetud müügiartiklitega. Vastavus kirjeldatud sortimendi – müügiartikli vahel.

Riigikontrolli peamised soovitused

- Keskkonnaministril selgitada, mil määral ja mille tõttu saadakse pärast reformi riigimetsa lageraietest suhteliselt enam puitu ning kas varasemad puidukadude põhjused võivad olla riskiks ka praegu.
 - Keskkonnaminister ei pea vajalikuks seda täiendavalt selgitada
- Parandada kinnitatud langetustraktorite kontrollisüsteemi ja tagada RMK-le edastatavate raieandmete täielikkus ja õigsus.
 - RMK: sisekontrollisüsteemi parandatakse pidevalt ja juurutatakse täiendavaid meetodeid

Riigikontrolli peamised soovitused

- Arendada edasi e-veoselehe süsteem iseseisvaks paberveoselehti täielikult asendavaks süsteemiks.
 - RMK: loodud on seadusandlik alus e-veoselehe rakendamiseks ja RMK rakendab välja töötatud süsteemi (e-veoselehe kasutamise seadustanud keskkonnaministri määrus jõustus 12.03.2011).
- Tagada, et ostjad poolt vastu võetud puidu mõõtmisandmed edastatakse RMK-le ka RMK klassifikatsioonis, mis parandaks sortimendikoguste analüüsivõimalusi puidu teekonnal raielangilt ostjani.
 - RMK ei pea otstarbekaks, kuna ostjate poolt välja töötatud puidu vastuvõtu süsteemide muutmine on väga kulukas ning esitatud soovitude rakendamisel langeks müüdavalt puidult saadav tulu.

Tänan!

